

JA I POLITIKA

Nicolas Stemann na 20. Eurokazu

PREMIJERE

PORTRET "Od početka karijere zanima me jedno jedino pitanje: kako biti mlad i nebuntovan. Čini mi se, naime, da je svako buntovništvo samo ponavljanje starih, već videlih uzoraka. U šezdesetima i sedamdesetima ono je imalo smisla, ali danas nema. Budući da čine nešto što se odavno činilo, buntovne mlade osobe prestaju biti pobunjenici. One moraju pronaći svoje mjesto u svijetu, pogovoriti o društvu i politici relevantno i smisleno."

RAZGOVOR

MEĐUNARODNA SCENA

OBLJETNICE

VOX HISTRIONIS

TEORIJA

SJEĆANJA

NOVE

KNJIGE

TEMAT

DRAME

Tako je predavanje o svojem radu započeo trideset-osmogodišnji njemački redatelj Nicolas Stemann na Akademiji dramske umjetnosti. Svaki redatelj mora znati za što se bavi kazalištem, a on je upravo u njemu pronašao idealan medij u kojemu, kao mlada osoba, na nepolitičan način može progovoriti o problemima svakodnevice. Prve njegove režije, Sofoklova *Antigona*, Büchnerova *Leonce i Lena* te Čehovljeva *Galeb* ujedinjene u proslavljenoj *Trilogiji terora* upravo propituju taj odnos mladenaštva i buntovništva i istražuju načine nebuntovnog djelovanja. To novo propitivanje klasika Stemannu je otvorilo vrata njemačkih kazališnih institucija koje su početkom devedesetih, kako kaže, bile zamorene šezdesetosmaškom generacijom redatelja.

"U to je vrijeme vladala praznina u njemačkom kazalištu. Repertoare su osmišljavali redatelji čija je karijera bila na zalazu. Zauzimali su sva kazališta, iako su im predstave bile vrlo dosadne. U njemačkom se kazalištu nije događalo ništa novo i nitko nije očekivao nikakve novosti. Zato smo se osjećali dužnima ispuniti tu prazninu, iako nismo imali ni novca ni prostora ni ideje što bismo rekli. Sve što smo imali bilo je znanje da ništa nemamo i da smo samo uzorni konzumenti i kapitalistički građani. Mogli smo govoriti jedino o tome."

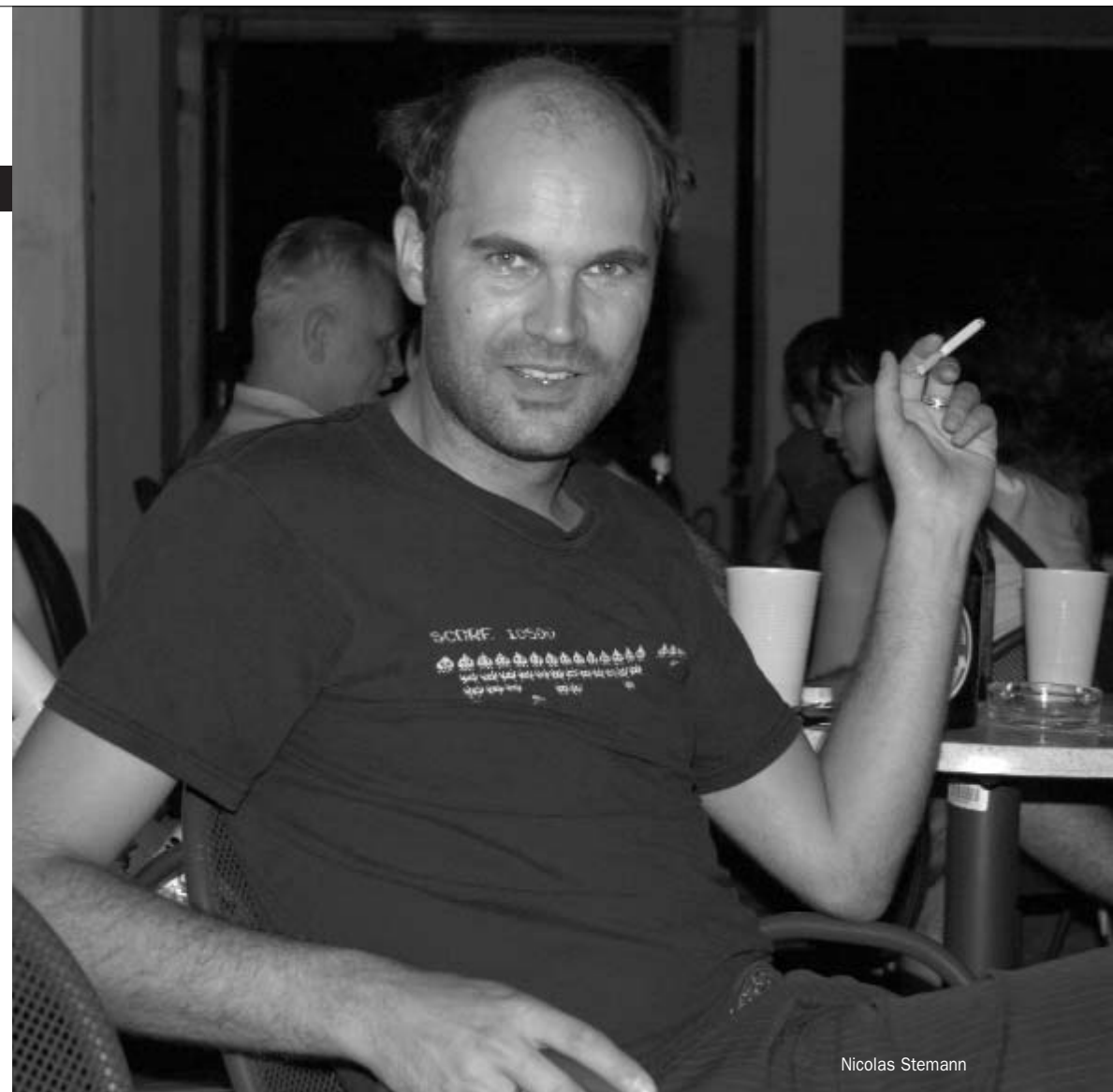
A o tom položaju mladih najizravnije je pogovorio u svojoj nezavisnoj kazališnoj skupini "Gruppe Stemann", s kojom je nastupao na mnogim međunarodnim pozornicama. Osim stvaranja u nezavisnim uvjetima, danas najčešće režira i po institucionalnim kazalištima u Hamburgu, Berlinu, Hanoveru, Baselu i Beču – po Austriji i Njemačkoj – gdje je režiju uostalom i studirao.

Iako mu danas materijalni problemi više nisu problem – novca, prostora i ideja ima u izobilju – ipak u svojim režijama i dalje ustraje na povezivanju svojih privatnih momenata s pitanjima politike i društva.

"Upravo me zanima ta povezanost individualnog, osobnog svijeta i svijeta oko nas koji se katkad prožimaju, a katkad potpuno mimoilaze. Geslo mojega rada jest 'Ja i politika', a tako sam i nazvao jedan svoj projekt. Primjerice, gledajući strahote na televiziji trebao bih se osjećati loše, ali ja sam se prošli tjedan upravo zaljubio i osjećam se sjajno. A ponekad je upravo suprotno. Tenzija između tih dvaju sustava jest vrlo teatralna i mislim da kazališni umjetnici mogu to najbolje izraziti. Kazalište je prostor gdje publika sluša, a izvođači govore i upravo nam takav čin komunikacije u trenutku izvedbe omogućuje da budemo politični."

Ali, Stemann pritom ne misli s pozornice spašavati svijet. Šezdesetosmaški entuzijazam i njihovo poimanje političkog kazališta odavno je prošlo. Ne dižu se više velike revolucije niti mladi redatelji očekuju da se one, nakon njihova angažiranog poticaja, razbuktaju. Sve je puno smirenije, racionalnije, osobnije.

"Pokušavam shvatiti koji učinak imam na publiku. Znam da ne mogu spasiti svijet, ali volio bih probuditi nešto u svijesti gledatelja, ponuditi mu jednu drugačiju mogućnost."

Nicolas Stemann

Upravo zato, bilo da radi klasike ili suvremenike, Stemann iz teksta izvlači bit koja može zažariti uspavane gledatelje. Kazališni su stručnjaci takvu reinterpretaciju i nagradili te je zbog nezaziranja od političkog promišljanja u inscenaciji *Hamleta* na Mesu prije nekoliko godina nagrađen Zlatnim lovorovim vijencem za najbolju režiju i predstavu.

Ipak, priznaje s uzdahom, nije lako na sceni izreći sve što se želi i osjeća. Upravo je zato fasciniran djelima Elfriede Jelinek, čiju je književnost teško svesti samo na političke izjave, koliko god je njima istkana svaka stranica. Zbog razotkrivanja laži o austrijskoj nevinosti, odnosno Austrijancima kao velikim žrtvama nacizma, ta nobelovka nije omiljena među svojim sunarodnjacima, međutim Stemann je upravo zbog toga cijeni. Većina je Austrije, objašnjava, zbog ekonomskih razloga htjela biti dio Njemačke i umjetnici poput Elfriede Jelinek ili Thomasa Bernharda neumorno su upirali prst u tu mračnu prošlost.

“To je način na koji i ja razmišljam i radim. Zato postoji snažna povezanost između mene i nje. Dok je čitate, zbunjuje vas. Postavljate si pitanja. Što ste prije mislili da je ispravno, sada preispitujete. Ona smatra da jezik nije nevin i zato ga dekonstruira, a to je nešto što u svom radu neprestano istražujem. Nepobitne činjenice pokušavam poljuljati jer se jedino tim zbunjivanjem dolazi do novih uvida. Ako gledatelji nakon moje predstave kažu: ‘Zbunjeni smo, ali nešto se u nama događa’, moj je cilj ostvaren. Svaki put kad gledam *Babilon* vrlo sam zbunjen. Upravo me intrigiraju te točke s kojih se problem ne može riješiti. Volim paradokse jer mislim da se u njima rada mišljenje. To povezivanje nespojivog također je poveznica između mene i Elfriede. Njezin jezik ima iznimnu snagu i energiju. Ona nudi materijal iz kojega se može izgraditi katedrala.”

Osim *Babilona*, Stemann se uhvatio u koštac s još dva njezina teksta: *Das Werk* i *Ulrike Maria Stuart*. Njezini mu tekstovi predstavljaju velik izazov jer probijajući se kroz gusto tkane rečenice, reducirajući ih na osnovne ideje, pronalazi materijal o kojemu želi progovoriti dajući mu svoj vlastiti pečat. Tekst *Babilon* je tako u istoimenoj predstavi, koju smo gledali na 20. Eurokazu, prilično reduciran i nadopunjen dnevnim aktualnostima, sveden na mnoštvo slika i simbola. Poslužio mu je kao idealan predložak za kritiziranje rata u Iraku, američke vlade i svjetske krize.

“Nisam htio isticati da je Bush glup predsjednik ili da je rat u Iraku pogreška, jer su u Austriji ionako svi

antiamerički i antiratno usmjereni i time ne bih ostvario nikakvu tenziju. Svi su protiv Busheve vlade, a dokumentarci Michaela Moorea se bez zadržke podržavaju. Slika Busha na križu, međutim, može uznemiriti. Nemir također izaziva i slika svih nas koji udobno zavaljeni u naslonjače pijuckamo kolu, grickamo čips i zgražamo se nad mučenjem zatvorenika koje gledamo na televiziji. Dobro je, naime, imati kritički stav, ali to nije dovoljno. Time nećemo ništa postići ni promijeniti, nego ćemo, poput Pilata, samo oprati ruke. Zato želim da nas slike u mojoj predstavi probude, pljuskaju sa svih strana pa da na taj način postanemo dio problema. No, pritom ne mislim šokirati jer u avangardnu koncepciju šoka ne vjerujem.”

To ga je mišljenje ubrzo priznaje, dovelo do zamke. Stvarnost je uvijek u prednosti pred umjetničkim i nemilosrdno nas pljuska sa svih strana, a bečki akcionizam i umjetnici tih godina na gledatelje su imali jači učinak. Konflikt također nastaje i u samom umjetniku koji se sukobljava s nizom slika i svojom estetikom. *Babilon*, između ostalog, progovara i o tome.

“To je predstava koja se treba slušati poput glazbe jer je na taj način skladana. U zvuku rečenica postiže se efekt paradoksa i nelogičnog mišljenja”, objašnjava, ističući da je glazba važan element svake njegove predstave. A ona je, u razdoblju Stemannova studiranja, za nje ga imala i egzistencijalnu važnost. Svirajući, naime, po restoranima i hotelima na glasoviru i gitari, a katkad i pjevajući, zaradivao je za stan i hranu.

Razgovor je završio doticanjem još jedne vruće teme u predstavi – religije.

“Ne možemo samo upirati prstom u muslimane fundamentaliste jer istu retoriku imaju i radikalni katolici. Htio sam to naglasiti, ali i pronaći uzroke i posljedice onoga što rade na društvo. Primjerice, zanimljivo je da su piloti koji su srušili Twinse iz Hamburga, fakultetski obrazovani i potječu iz ateističkih obitelji. Oni su se pobunili protiv nihilizma, gubitka vrijednosti i kriterija, dekadencije i liberalizacije – protiv problema suvremenog društva. Taj sam njihov fundamentalizam htio suprotstaviti takozvanom našem civiliziranom svijetu.”

Taj je svijet nazvao “Rocky-Horror-Political-Picture Show”, a u njemu ulašteni likovi u površnim televizijskim emisijama govore o socijalnim krizama, ratovima i ratnim ugovorima. Kazališnim jezikom se o tome može iskrenije i dublje progovoriti, a Stemann će se u svojim predstavama i dalje, dodaje na kraju, baviti politikom, društvom i prije svega moralnošću.

Elfriede Jelinek, *Babilon*

